

R-W2-19/105/2018/19

dr hab. inż. Anna Surowiec

Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie

Wydział Zarządzania

Katedra Ekonomii, Finansów i Zarządzania Środowiskiem

Wydział Zarządzania P.Cz.
Sekretariat

Wpł. dn. 28.01.2019

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr. Dominika Kabusa

pt: *Procesy kontroli projektów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki*

promotor – dr hab. inż. Anna Brzozowska, prof. PCz

promotor pomocniczy – dr Cezary Stępnik

1. Podstawa formalno-prawna sporządzenia recenzji

Podstawę formalną sporządzenia recenzji stanowi pismo dr hab. Doroty Jelonek, Prof. PCz, Dziekana Wydziału Zarządzania Politechniki Częstochowskiej, z dnia 19.12.2018, informujące mnie o decyzji Rady Wydziału PCz z dnia 18.12.2018, zgodnie z którą zostałam powołana na recenzenta rozprawy doktorskiej mgr. Dominika Kabusa.

2. Ocena zasadności podjęcia tematu rozprawy

Jednym z kluczowych procesów zarządczych w organizacjach jest kontrola. Znaczenie kontroli wynika z faktu, iż jest to proces, poprzez który menedżerowie zapewniają efektywne pozyskiwane i wykorzystywane zasobów dla realizacji celów organizacji. Jest to funkcja dynamiczna powiązana z innymi funkcjami zarządzania, która odgrywa zasadniczą rolę w osiągnięciu sukcesu organizacyjnego. Jako funkcja zarządzania kontrola obejmuje śledzenie, pomiar i korygowanie działań w celu zapewnienia zgodności stanu faktycznego z planowanym. W skutecznym kontrolowaniu punktem odniesienia są więc sporządzane plany, określające niezbędne standardy czy cele efektywności. Kontrolowanie wymaga również określenia odchylenia od standardów ustalonych na etapie planowania i wyjaśnienia przyczyn tych

odchyień. Ma to szczególne znaczenie w przypadku projektów współfinansowanych ze środków unijnych.

Członkostwo Polski w Unii Europejskiej nakłada obowiązek realizacji podstawowych polityk wspólnotowych, ale także umożliwia przedsiębiorstwom otrzymanie dofinansowania w postaci funduszy europejskich. Zasadniczym dokumentem określającym sposób realizacji polityki spójności Unii Europejskiej na terytorium Polski w latach 2007-2013 były Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013. Dokument ten określał kierunki wsparcia ze środków finansowych dostępnych z budżetu UE w okresie siedmiu lat w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Funduszu Spójności oraz Europejskiego Funduszu Społecznego, którego jednym z programów jest Program Operacyjny Kapitał Ludzki.

Głównym celem Narodowej Strategii Spójności było tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki opartej na wiedzy i przedsiębiorczości zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej. Obok działań o charakterze prawnym i instytucjonalnym cele NSRO były realizowane za pomocą programów i projektów współfinansowanych ze strony instrumentów strukturalnych.

Jak wskazują badania najistotniejszym z problemów, wymienianych w ramach analizy dokumentów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, był ogólny brak zgodności wniosku aplikacyjnego z dobrymi praktykami zarządzania projektami. Wskazuje to na potencjalne utrudnienia, jakie mogą znacząco wpłynąć na proces realizacji projektu. Uzasadnione jest więc wskazanie narzędzi, które ułatwią właściwe i efektywne wykorzystanie tych funduszy.

Uzyskanie dotacji oraz zawarcie umowy o dofinansowanie nie kończy procesu związanego z otrzymaniem środków. Ważnym etapem projektu finansowanego z funduszy europejskich jest kontrola jego realizacji, umożliwiająca rozliczenie projektu. W odniesieniu do projektów unijnymi proces kontroli ma na celu weryfikację prawidłowości realizacji projektu zgodnie z umową o dofinansowanie oraz weryfikację czy informacje dotyczące postępu realizacji projektu oraz poniesione wydatki są zgodne ze stanem faktycznym, harmonogramem realizacji projektu, harmonogramem płatności oraz budżetem projektu. Procesy kontroli projektów współfinansowanych z funduszy strukturalnych powinny być realizowane przede wszystkim przez kraje członkowskie Unii Europejskiej, a w szczególności instytucje odpowiedzialne za wdrożenie tych programów i inicjatyw. I właśnie jedna z takich instytucji jest obszarem analiz i badań naukowych Doktoranta.

Analiza tej problematyki podejmowana w ostatnich latach dotyczy bardzo wąskich, cząstkowych zagadnień. Można stwierdzić, że aktualnie brak jest w miarę pełnych, kompleksowych opracowań w tym zakresie, dlatego wybór tematu pracy należy uznać za uzasadniony i aktualny nie tylko ze względów naukowych, ale również możliwości aplikacyjnych, co zostało potwierdzone przedstawionymi w części empirycznej wynikami badań.

3. Cel, hipotezy i metody badawcze

Praca prezentuje zagadnienia wielopłaszczyznowej charakterystyki procesów kontroli projektów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, a w szczególności znaczenie i organizację procesu kontroli wykorzystania środków Europejskiego Funduszu Społecznego w różnych typach projektów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Podejmując ten temat Doktorant postawił w pracy cele badawcze, zarówno w obszarze teorii i metodyki, jak i aspektów poznawczych. Celem naukowym rozprawy – jak stwierdza Autor – „jest diagnoza kontroli projektów w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki realizowanych w Polsce w latach 2007 – 2013 oraz weryfikacja i opracowanie takich procedur w zarządzaniu projektami unijnymi w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, aby proces kontroli był sprawny i skuteczny”.

Powyższy cel był podstawą sformułowania celów cząstkowych, wśród których Doktorant wymienia:

- 1) usystematyzowanie teorii stanowiących genezę kontroli, jako funkcji zarządzania,
- 2) zdefiniowanie determinant kształtujących zarządzanie projektami,
- 3) synteza koncepcji kontroli w zarządzaniu projektami,
- 4) przeprowadzenie zgodności funkcjonowania kontroli w praktyce Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki z założeniami zarządzania projektami,
- 5) opracowanie autorskich procedur kontroli projektów, uwzględniające cele projektów unijnych.

Odnosząc się do czwartego celu cząstkowego należałoby raczej użyć sformułowania „przeprowadzenie badania” lub „dokonanie oceny”, zamiast określenia „przeprowadzenie zgodności funkcjonowania”.

Jako podstawę rozważań podjętych w recenzowanej dysertacji dla realizacji założonych celów Doktorant określił hipotezę główną, iż wykorzystanie nowo opracowanych procedur kontroli przyczyni się do poprawy sprawności zarządzania w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Z uwagi na fakt, iż omawiany program operacyjny odnosił się do określonych ram czasowych bardziej adekwatne moim zdaniem byłoby sformułowanie: przyczyni się do poprawy sprawności zarządzania w programach wykorzystujących środki Europejskiego Funduszu Społecznego w Polsce.

Hipotezę tę uważam za interesującą z naukowego punktu widzenia i odpowiadającą ze względu na stopień trudności i wymaganiom stawianym pracom doktorskim.

W rozprawie wykorzystane zostały metody badawcze, takie jak: wnioskowanie logiczne, krytyczna analiza literatury przedmiotu oraz metoda badań ankietowych. Metody te zostały prawidłowo dobrane do charakteru problemów badawczych.

Recenzowana rozprawa doktorska posiada cechy pracy naukowej. Podjęty problem badawczy wymagał od Doktoranta dobrej znajomości realiów funkcjonowania instytucji realizujących kontrolę projektów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w latach 2007-2013.

4. Układ i konstrukcja rozprawy oraz ocena merytoryczna jej zawartości

Praca ma niewątpliwie charakter metodologiczny i aplikacyjny. Świadczy o tym nie tylko tytuł rozprawy, ale i struktura pracy. Strona metodologiczna pracy nie budzi zastrzeżeń. Treść pracy jest zgodna z tytułem pracy. Tytuły rozdziałów pracy są dostosowane do treści pracy. Konstrukcję pracy oceniam dobrze. Kolejność poszczególnych rozdziałów odpowiada kolejności etapów badania naukowego podporządkowanych realizacji celu badania. Doktorant dokonał przeglądu literatury przedmiotu porządkując wiele różnych koncepcji i podejść.

Praca składa się z pięciu rozdziałów o rozbudowanej strukturze, wstępu, zakończenia oraz bibliografii zawierającej około 200 publikacji zwartych, 26 aktów prawnych oraz 61 publikacji elektronicznych. Praca liczy 248 stron, zawiera 70 schematów, 22 tabele i 37 wykresów. W pierwszych trzech rozdziałach pracy przeprowadzone zostały studia literaturowe, wykorzystujące w szerokim zakresie literaturę krajową i zagraniczną.

Pierwszy rozdział obejmuje zagadnienia istoty i pojęcia kontroli jako funkcji zarządzania. Scharakteryzowano typologie, rodzaje i formy kontroli. Omówiono etapy i procedury procesu kontroli, dokonano także przeglądu wymienianych w literaturze wyznaczników procesu kontroli zarządzania majątkiem trwałym jako orientacji w zarządzaniu firmą, a także zakres i zasady gospodarowania środkami trwałymi.

Rozdział drugi prezentuje zagadnienia związane z zarządzaniem projektami, a więc przedsięwzięciami o charakterze jednorazowym, niepowtarzalnym, prowadzonymi przez specjalnie do tego celu powoływane zespoły projektowe. Jest to istotne nie tylko w kontekście podjętego tematu pracy, ale także następującego w ostatnich latach dynamicznego rozwoju wiedzy z zakresu zarządzania projektami zarówno od strony teoretycznej, jak i praktyki zarządzania, która staje się elementem podstawowego kanonu wiedzy menedżerskiej. W rozdziale tym dokonano zestawienia i porównania tradycyjnego i zwinnego podejścia do zarządzania projektami, scharakteryzowano organizację i etapy procesu zarządzania projektami, ze szczególnym uwzględnieniem istoty kontroli w zarządzaniu projektami.

W rozdziale trzecim scharakteryzowano założenia i cele programu operacyjnego kapitał ludzki 2007 – 2013. Uwypuklono także rolę kontroli w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, regulacje prawne stanowiące podstawę kontroli, a także standardy i zasady kontroli. Zaprezentowano również procedury i rodzaje kontroli projektów współfinansowanych ze środków unijnych.

Reasumując można stwierdzić, że Autor w pierwszych trzech rozdziałach pracy dokonał analizy i systematyki dotychczasowego dorobku naukowego, dotyczącego funkcji kontroli w zarządzaniu projektami. Treść części teoretycznej jest w zasadzie poprawna i świadczy o znajomości tematyki oraz umiejętności dostrzegania, formułowania i rozwiązywania problemu badawczego. Pewną słabością jest ograniczona ilość komentarzy własnych doktoranta.

Opracowane podstawy teoretyczne pozwoliły w konsekwencji na określenie kierunków badań empirycznych w zakresie:

- organizacyjnych aspektów kontroli projektów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki,
- procedur kontroli projektów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, realizowanych przez instytucje pośredniczące,
- diagnozy procesów kontroli projektów współfinansowanych ze środków unijnych.

Materiał statystyczny zebrany w odniesieniu do procesów kontroli projektów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki oraz wyniki badań ankietowych pozwoliły na przeprowadzenie w rozdziale piątym weryfikacji sprawnej kontroli realizacji projektów współfinansowanych ze środków unijnych. Za kluczowe czynniki, wpływające na możliwości usprawnienia procesów kontroli uznano:

- specjalizację pracowników w zakresie kontroli określonych obszarów projektu,
- zmianę sposobu wyboru projektów do kontroli,
- czas i sposób dotarcia zespołu kontrolującego do miejsca realizacji projektu,
- wyposażenie w środki techniczne, niezbędne do przeprowadzenia sprawnej kontroli.

Przedstawione zagadnienia, z uwagi na wzrost ich znaczenia, wymagają podejmowania wieloaspektowych badań, które z jednej strony tworzą podstawy dla nowych koncepcji naukowych. Z drugiej natomiast zmierzają do opracowania modelu procesu kontroli projektów realizowanego przez instytucje pośredniczące.

W zakończeniu Autor podaje najważniejsze wnioski wynikające z przeprowadzonych badań teoretycznych i empirycznych oraz formułuje końcowe konkluzje. Recenzowana praca tworzy spójną i logiczną całość. Warsztat naukowy Doktoranta uznają za poprawny, a recenzowana rozprawa przekonuje o jej predyspozycjach do pracy naukowej.

Jednakże mgr Dominik Kabus nie ustrzegł się pewnych uchybień i błędów. Obok wyżej sformułowanych uwag i zastrzeżeń należy dodać następujące:

- we wstępie pracy sformułowano tylko hipotezę główną, natomiast w treści pracy i zakończeniu jest mowa o weryfikacji kilku szczegółowych hipotez badawczych – powinno to być spójne,
- szerszego przedstawienia wymaga – moim zdaniem – zagadnienie teorii stanowiących genezę kontroli, jako funkcji zarządzania z uwagi na sformułowany cel cząstkowy pracy,
- dyskusyjne jest – w mojej ocenie – utożsamianie w pracy terminów zarządzanie kontrolą projektów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki i zarządzanie projektami Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki oraz skuteczność zarządzania projektami i sprawność zarządzania projektami,
- walory naukowe rozprawy podniosłoby zdefiniowanie pojęć: efektywność procedur kontroli, skuteczność zarządzania projektami, sprawność zarządzania projektami,
- mało czytelna jest forma niektórych materiałów źródłowych, np. schemat 19, schemat 39, schemat 40, schemat 43 i dalsze, tabela 19,
- praca jest napisana w zasadzie poprawnym językiem, nie ustrzeżono się jednak drobnych potknięć i błędów redakcyjnych, jak np. w angielskiej wersji tematu pracy.

Powyższe i wcześniejsze uwagi nie umniejszają wartości naukowej rozprawy i biorąc pod uwagę jej następujące walory i osiągnięcia Doktoranta:

- ważność i aktualność wyboru problemu badawczego,
- przeprowadzenie wnikliwej analizy i systematyki dotychczasowego „dorobku” literatury, dotyczącego procesów kontroli projektów współfinansowanymi z środków unijnych,
- identyfikacja istoty i znaczenia sprawnej kontroli projektów współfinansowanych z środków Europejskiego Funduszu Społecznego,
- weryfikacja prawidłowości stosowanych procesów kontroli projektów współfinansowanych z środków Europejskiego Funduszu Społecznego,
- opracowanie propozycji usprawnień procesów kontroli omawianych projektów.

oraz wszystkie inne przedstawione w niniejszej opinii elementy oceny, stwierdzam, że recenzowana dysertacja spełnia ustawowe wymogi stawiane pracy doktorskiej.

5. Konkluzja

Reasumując stwierdzam, że recenzowana rozprawa doktorska stanowi samodzielne rozwiązanie istotnego poznawczo zagadnienia i posiada duże walory aplikacyjne. Podjęty problem badawczy wymagał od Doktoranta dobrej znajomości realiów procesów kontroli projektów współfinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego oraz wiedzy teoretycznej z zakresu nauk o zarządzaniu. Wymienione w recenzji uwagi nie podważają wartości merytorycznej recenzowanej pracy.

Biorąc pod uwagę walory badawcze rozprawy, umiejętność posługiwania się metodami badawczymi i zrealizowanie postawionego we wstępie celu badań uważam, że praca doktorska mgr. Dominika Kabusa pt: *Procesy kontroli projektów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki* spełnia wymagania art. 13 ust. 1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U nr 65, poz. 595 z późn. zm.).

Na podstawie powyższego wnoszę o dopuszczenie recenzowanej rozprawy doktorskiej do publicznej obrony.

Anna Surowiec

Kraków, 18 stycznia 2019 r.